

<https://helda.helsinki.fi>

Ensimmäinen englanninkielinen koltansaamen kielioppi

Juutinen, Mikko Markus

2017

Juutinen , M M & Lehtinen , M-T S 2017 , ' Ensimmäinen englanninkielinen koltansaamen kielioppi ' , Virittäjä , Nro 4 , Sivut 611-615 . <https://doi.org/10.23982/vir.63408>

<http://hdl.handle.net/10138/312747>

<https://doi.org/10.23982/vir.63408>

---

unspecified

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

näinen omaleimainen kielimuotonsa, siis kieli muiden itämerensuomalaisten kielten joukossa.

VESA KOIVISTO
etunimi.sukunimi@uef.fi

Lähteet

BUBRIH, D. V. – BELJAKOV, A. A. –
PUNŽINA, A. V. 1997: *Dialektologičeskij*

atlas karel'skogo jazyka. Karjalan kielen murrekartasto. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 97. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

POSTI, LAURI 1980: The origin and development of the reflexive conjugation in the Finnic languages. – Osmo Ikola (toim.), *Congressus Quintus Internationalis Fenno-Ugristarum* I s. 111–144. Turku.

Ensimmäinen englanninkielinen koltansaamen kielioppi

Timothy Feist: *A grammar of Skolt Saami.* Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 273. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura 2015. 414 s. ISBN 978-952-5667-74-5.

Koltansaame kuuluu itäsaamelaisiin kielisiin. Sen lähimmät sukukielet ovat inarinsaame lännessä ja kiltinänsaame sekä akkalansaame idässä. Kieltä puhutaan nykyisin lähinnä Inarin kunnan alueella, mutta perinteisesti sitä on puhuttu myös Kuolan niemimaan länsiosissa ja Norjan Neidenissä. Puhuma-alueen muutos johtuu siitä, että Suomelle kuulunut Petsamo luovutettiin toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliitolle ja alueen koltansaamelaiset uudelleenasutettiin Suomen puolelle. Koltansaamea pidetään vakavasti uhanalaisena; arviot puhujamäärästä vaihtelevat 150:n ja noin 300:n välillä. Suurin osa puhujista on keski-ikäisiä tai vanhuksia.

Ensimmäinen kuvaus Suonikylän (nyk. Severtijärven) murteen pohjalle luodusta koltansaamen kirjakielestä on vuodelta 1973 teoksessa *Koltansaamen opas* (Korhonen, Mosnikoff & Sammallahti 1973). Vuonna 2009 julkaistiin *Koltansaamen*

koulukielioppi (Moshnikoff, Moshnikoff & Koponen 2009), jossa pyrittiin esittämään kieliopin pääkohdat kouluopetusta silmällä pitäen. Nyt arvioitava Timothy Feistin teos *A grammar of Skolt Saami* on merkittävä lisäys aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen, sillä se on ensimmäinen englanninkielinen ja samalla laajin koltansaamen kieliopin kuvaus. Teos pohjautuu tekijän väitöskirjaan (Feist 2010).

Lähtökohdat

Feistin kielioppi perustuu ensisijaisesti kenttätöihin, joita hän teki kolttien parissa vuosina 2006–2009. Omien aineistojensa lisäksi tekijä on käyttänyt Kotimaisten kielten keskuksen eli Kotuksen nauhoitearkiston aineistoja, joita äidinkielist koltansaamelaiset olivat litteroineet, sekä *Maaddârää'jji mainnâz* -satukirjaa (Mosnikoff 1992). Satukirjan tekstit on litteroitu ja toimitettu Kotuksen nauhoitearkiston äänitteistä, joista suurimman osan tallensi Mikko Korhonen 1960- ja 1970-luvuilla. Osa satukirjan teksteistä on liitetty kieliopin loppuun käännettyinä ja glossattuina (luku 11). Sivumäärällisesti nämä tekstit

kattavat kieliopista kaikkiaan neljäsosan. Koska Feistin kielioppi on luonteeltaan deskriptiivinen, olisi ollut suotavaa, että tutkimusaineistona olisi käytetty alkupe-
räisiä arkistonauhoitteita eikä niiden poh-
jalta toimitettua kirjaa, jossa kieltä on viety
normitetun yleiskielen suuntaan ja puhdis-
tettu suomen kielen vaikutteista. Ylipäänsä
Feistin teoksessa suomen kielestä lainatut
rakenteet sekä koodinvaihto koltansaamen
ja suomen välillä on jätetty lähes kokonaan
mainitsematta, vaikka niitä esiintyy run-
saasti hänen hyödyntämissään aineistoissa.

Fennougristiikan ulkopuolelta tule-
vana tutkijana Feistin näkökulma on hiu-
kan erilainen kuin mihin saamelaiskielten
tutkimuksessa ehkä on totuttu. Hän käsit-
telee koltansaamea omana itsenäisenä kie-
lenään sen omilla ehdoilla eikä suurem-
pien ja tunnetumpien sukukielten kautta,
mitä voidaan pitää tämän kieliopin vah-
vuutena. Lähestymistapa on varsin tiu-
kasti synkroninen. Tekijä pyrkii kuvaa-
maan kielen tämänhetkistä systeemiä ot-
tamatta kantaa sen taustalla oleviin histo-
riallisiin prosesseihin. Vertailua sukukiel-
ten ja kantakielten sanoihin tai muotoihin
harrastetaan vain vähän (koko teoksessa
kolme kertaa erinäisten äännekehityksen
yksityiskohtien valaisemiseksi, ks. s. 84,
100 ja 147). Edellä mainitusta seuraa toi-
saalta myös hiukan kömpelöitä analy-
seja, jotka olisi voinut selittää elegantim-
min kielihistorian avulla. Esimerkiksi so-
pii yksikön illatiivissa omistustaivutuk-
sen yhteydessä esiintyvän *s:n* selittäminen
epenteettiseksi (s. 165), vaikka todellisuu-
dessa se on jäänne historiallisesta latiivin
päätteestä (vrt. suomen *ulos*, *alas* ym.)

Teos alkaa laajahkolla johdantoluvulla,
jossa esitellään koltansaamen kieliyhteisö,
puhuma-alue, sociolingvistinen tilanne,
geneettiset suhteet, aiempi tutkimus ja
nykyinen ortografia. Lisäksi kerrotaan
lyhyesti murrejaosta ja koltansaamelais-
ten lähihistoriasta, erityisesti uudelleen-
asuttamisesta Sevettijärvelle ja Nellimiin.
Feistin mukaan (s. 23) hänen teoksensa

on kuvaus Paatsjoen ja Suonikylän (nyk.
Nellimin ja Sevettijärven) murteista, jotka
ovat Suomessa puhutun koltansaamen
kaksi päämurretta. Tämä on paljon lu-
vattu siihen nähden, että teoksessa ei ole
käsitelty edes murteiden tavallisimpia
eroja. Näihin kuuluvat esimerkiksi dua-
lin verbintaivutus, joka on säilynyt Paats-
joen murteessa mutta kadonnut Suoni-
kylän murteesta, sekä jälkitavujen supis-
tumavokaalin *u* muuttuminen *â:ksi* Paats-
joen murteessa (esim. Suonikylä *puõccu*
'porot' vs. Paatsjoki *puõccâ*; Sammallahti
1998: 31). Feistin teosta voidaan siis pitää
vain Sevettijärven murteen kuvauksena.

Fonologiaa ja morfologiaa

Toisessa luvussa käsitellään koltansaamen
fonologiaa. Apuna on käytetty spektro-
grammikuvia, jotka havainnollistavat hy-
vin eri äänteiden ominaisuuksia ja varsin-
kin suprasegmentaalisen palatalisaation
vaikutusta äänneympäristöön. Luvussa
pohditaan myös mahdollisen kymmenen-
nen vokaalifoneemin /*ɛ*/ olemassaoloa.
Feist perustelee varsin vakuuttavasti, että
kyseessä on foneemin /*ɛ*/ allofoni. Luvun
loppuun on listattu ääntenmuutoksia,
jotka erottavat nuorten ja vanhojen pu-
hujien kieltä. Eroina mainitaan esimer-
kiksi affrikaatan *č* sibilantistuminen sekä
lateraalinen *l* vokaaliutuminen palatalisoitu-
mattomassa painotahdissa.

Toisen luvun alussa esitellään painotah-
din rakenne, jonka kuvaus on otettu suo-
raan pohjoissaamen tutkimuksesta. Poh-
joissaamen kuvauksessa tahdin maksimi-
pituus on kolme tavua. Tämän kuvauksen
soveltaminen mekaanisesti koltansaameen
on ongelmallista. Vertailu pohjoissaamen
kolmitavuisten tahtien (esim. *máinnas-
tit*) ja koltansaamen vastaavien muotojen
(esim. *mainsted*) välillä nimittäin osoit-
taa, että koltansaamessa niin sanottu late-
raalivokaali eli toisen tavun vokaali ka-
toaa näissä muodoissa taikka redusoituu
ylilyhyeksi. Feist on valinnut kolmitavui-

sen painotahdin havainnollistamiseen sananmuodon, joka lähemmällä tarkastelulla paljastuu kahdesta tahdistä koostuvaksi: *kiičče'ped* 'katselette'. Jo vertailu pohjoissaamen vastaavaan muotoon *geahča-dehpet* saa epäilemään, että koltansaamen muodossa jälkiosa *-e'ped* muodostaa oman tahtinsa. Tekijää lienee harhauttanut se, että koltansaamessa toisen tahdin alkukonsonantti *d* on supistunut pois. Tämä väärä tahtijako on aiheuttanut pieniä virheitä muuallakin teoksessa. Esimerkiksi luvussa 5 (s. 118) käsitellään sananmuotoa *luášttōöttād* 'laskeutua' yksitahtisena ja sananmuotoa *proštjōöttād* 'pyytää anteeksi' kaksitahtisena, vaikka todellisuudessa molemmat ovat kaksitahtisia.

Kolmas luku käsittelee morfofonologiaa. Ensi tavussa vaihtelevien vokaalien jako "korkeaan" ja "matalaan" ryhmään on perusteltu, vaikka yhdessä vaihtelupareista (*a ~ ä*) onkin kyse takaisemman ja etisemmän vokaalin vaihtelusta. Jaottelu selkiyttää koltansaamen vokaalivaihtelun teoreettista selitystä ja helpottaa pedagogisen kielioppimateriaalin luomista. Luvussa käsitellään myös konsonanttien astevaihtelua ja osoitetaan verbien taivutusmuotojen akustisten mittausten avulla, että koltansaamessa todella on kolme kestoastetta. Samaan tulokseen on päätenyt myös McRobbie-Utasi (1999), johon tekijä viittaaakin.

Neljännessä luvussa esitellään koltansaamen sanaluokat: verbit, substantiivit, adjektiivit, pronominit, numeraalit, kvanttorit, adverbit, adpositiot sekä partikkelit, joiksi luetaan myös konjunktiot. Konjunktioiden esitys perustuu normitettuun yleiskieleen eikä ota huomioon sitä tosiseikkaa, että myös suomesta lainattuja konjunktiota (*ja, vai, sitten, mutta, että* jne.) esiintyy kielessä yleisesti. Ottaen huomioon kieliopin deskriptiivisen luonteen asiaan olisi voinut tässä kiinnittää huomiota. *Ja-* ja *että-*konjunktioiden esiintymiseen viitataan kuitenkin myöhemmin syntaksin yhteydessä (s. 292 ja 298–299).

Luvussa viisi käsitellään sananmuodostusoppia: deverbaleja verbijohtimia, denominaaleja verbi- ja nominijohtimia sekä adjektiivi- ja adverbiijohtimia. Lopuksi tarkastellaan yhdyssanojen muodostamista. Luku käsittelee listan tärkeimmistä johdostyypeistä muodostusohjeineen ja on erinomainen lähtökohta koltansaamen johto-opin tutkimiselle.

Nominien taivutusta käsittelevä kuudes luku yhdessä verbintaivutusta käsittelevän kahdeksannen luvun ja morfofonologiaa käsittelevän kolmannen luvun kanssa muodostavat kirjan tärkeimmän panoksen koltansaamen kieliopin tutkimukselle. Taivutusta käsittelevien lukujen pohjana toimivat *Suomikoltansaame-sanakirjan* (Sammallahti & Mosnikoff 1991) lopussa olevat lyhyet verbien ja nominien taivutustyyppien kuvaukset. Sanojen taivutusparadigmat on esitelty taulukoin, joista käy ilmi kunkin taivutusmuodon vokaalin korkeus, konsonanttikeskuksen pituusaste ja mahdollinen palatalisaatio. Paikoitellen esimerkiksi nominien taivutusluokan 4 ainoa esimerkkisana on *e*-vartaloineen (luokka 4C), eikä luokista 4A (*â*-vartaloiset) ja 4B (*a*-vartaloiset) anneta yhtään taivutusesimerkkiä.

Koltansaamen nominien jako taivutusluokkiin on monimutkaista, eikä vakiintunutta luokkajakoa ole olemassa. Feistin ratkaisu on jakaa nominin kahteentoista taivutusluokkaan. Jako on suurimmaksi osaksi perusteltu, mutta joiltakin osin sitä olisi voinut muuttaa ja hiukan tiivistääkin. Esimerkiksi luokat 2A (*suōl* : *suōlli*), 3 (*pōōus* : *pōhssām*) ja 4 (*puu'ttes* : *pottaz*) taipuvat samoin periaattein, ja niissä on samankaltainen astevaihtelu. Sama koskee luokkia 7 (*hō'ppi*) ja 8 (*pāattaĳ*) sekä luokkia 5 (*porrmōš*) ja 10 (*škooolne'ĳĳ*). Taivutusluokkajaon perustana olisi käytettävä enemmän monikon kuin yksikön nominatiivia, sillä joissakin taivutustyypeissä yksikön nominatiivin muoto on ly-

hentynyt, vaikka sanan taivutus on muuten pysynyt ennallaan.

Selvin virhe kuudennessa luvussa on adjektiivien komparatiivimuotojen luokitteleminen yhteen taivutusluokaksi 12. Taivutuksensa puolesta kaksitavuisten adjektiivien komparatiivit kuuluvat nähdäksemme Feistin taivutusluokkaan 5 (esim. *moččääb* 'kauniimpi' : yks. lokatiivi *moččubust*). Yksitavuisten adjektiivien komparatiivit taipuvat eri tavoin kuin kaksitavuisten adjektiivien, ja ne kuuluvat luokkaan 8 (esim. *uu'ccab* 'pienempi' : yks. lokatiivi *uu'ccbest*). Lisäksi yksitavuisten adjektiivien komparatiivien esimerkki-paradigma on virheellinen (*uu'ccab* : **uu'ccôbâst*). Toinen huomauttamisen arvoinen virhe on se, että kaksitahtiset sanat tyyppiä *kaammgaž* 'pikku karhu' (yks. illatiivi *kaamgi'žže*) on virheellisesti pantu samaan taivutusluokkaan (luokka 9) *jooggâž* 'pikku joki' -tyyppisten yksitahtisten sanojen kanssa (yks. illatiivi *jooggže*). *Kaammgaž*-tyyppi vaatisi oman taivutusluokkansa. Lisäksi taivutusluokassa 9 on sivuutettu kokonaan sanat tyyppiä *päärnaž* 'poikanen' (yks. illatiivi *päärnže*) ja *kuâlaž* 'kalanen' (yks. illatiivi *kuâlže*).

Käsitlemme seuraavaksi verbien taivutusta, vaikka Feistin teoksessa sitä käsitelläänkin vasta luvussa 8; välissä on nominilauseiden syntaksia käsittelevä luku 7. Verbien parissa jatketaan vielä luvussa 9, jossa käsitellään aikamuotoja, aspektia, moduksia ja negatiota, joskin melko pintapuolisesti.

Koltansaamen verbien jaottelu taivutusluokkiin on yksinkertaisempaa kuin nominien. Verbien taivutusta käsittelevä kahdeksas luku esittää taivutusmallit ja taivutusluokkajon järkevasti. Verbit jaetaan neljään taivutusluokkaan ja edelleen kolmeen alaluokkaan A–C infinitiivimuodon ensimmäisen tavun vokaalin korkeuden ja palatalisaation perusteella. Poikkeuksena on luokka 3, jossa alaluokkia on ainoastaan kaksi (palatalisoituneet ja palatalisoitumattomat). Luokkien tunnuspiirteet ovat sel-

keät, ja luokat ovat verrattain selvärajaiset. Ainoa huomauttamisen arvoinen seikka on se, että esimerkkiparadigmoja saisi olla huomattavasti enemmän. Esimerkiksi taivutusluokasta 3 (*jed*-loppuiset verbit) ei ole annettu yhtään esimerkkiparadigmaa eikä edes imperatiivin yksikön toisen persoonan muotoa, joka on tämän ryhmän selvin määrittävä tekijä.

Syntaksia

Syntaksi on kirjassa jaettu kahteen osaan. Kuten edellä totesimme, nominilausekkeiden syntaksia käsitellään luvussa 7 heti nominien taivutuksen jälkeen, kun taas lausesyntaksia käsitellään luvussa 10. Ratkaisu on hiukan odottamaton ja rikkoo kieliopin selkeän rakenteen. Toki tässäkin järjestyksessä on oma järkensä, ja lienee mielipidekysymys, kumpaa pitää parempana vaihtoehtona.

Nominilausekkeiden yhteydessä käsitellään niiden rakennetta ja erilaisia määritteitä: adjektiiveja, partisiippeja, demonstratiiveja, numeraaleja, kvanttoreita ja relatiivilauseita. Numeraalien kollektiivijohdoksia ei kuitenkaan mainita lainkaan. Esimerkiksi sivuilla 190–191 käsitellään lausekkeitä *nellj oummu* 'neljä ihmistä' ja *lââi oumžed* 'kymmenen ihmistä' mutta sivuutetaan se, että ihmisryhmistä puhutaan usein myös kollektiivijohdoksilla *neelljas* 'nelikko' ja *lââ'jjes* 'kymmenikkö'. Sivulla 193 sananmuoto *mänggsest*, joka on kollektiivijohdos kvanttorista *mängg* 'moni', on analysoitu virheellisesti vastaavan perussanan taivutusmuodoksi. Todellisuudessa kyseessä on sanan *määngas* 'monikko, monta ihmistä' taivutusmuoto.

Lauseiden syntaksia käsittelevä luku 10 alkaa katsauksella perussanajärjestykseen. Tämä osio on laajempi kuin Feistin väitöskirjassa, jossa hän esitti koltansaamen perussanajärjestyksen olevan SOV (Feist 2010: 278–283). Arvioitavaan teokseen aineistoa on otettu hieman enemmän

kuin väitöskirjassa, ja tarkastelu on systemaattisempaa, minkä tuloksena perus-sanajärjestyksiä erotetaan useita. Kun verbillä on vain yksi argumentti, ylivoimaisesti yleisimmät järjestykset ovat SV ja OV. Jos sekä subjekti että objekti ovat läsnä, SVO ja SOV ovat molemmat suhteellisen yleisiä, edellinen jopa hiukan yleisempi. Samansuuntaiseen tulokseen on päätynyt kandidaatintutkielmassaan myös Lehtinen (2016).

Luvun 10 loppuosassa käsitellään sija-muotojen käyttöä, predikaatiivisia konstruktioita, valenssia, passiivikonstruktiota, adverbeja ja adpositiolausekkeita sekä lauseyhdistelmiä. Esitys on varsin kattava, ja luku onkin sivumäärällisesti teoksen selvästi laajin lukuun ottamatta liitteeksi laskettavaa aineistolukua 11. Feist kuitenkin hyväksyy varsin kriittikittömästi sen, että verbin *fe'rttjed* 'täytyä' subjektin on oltava lokatiivissa. Tämä on ollut koltansaamen kirjakielen normi, mutta nauhoiteaineistosta ei löydy tukea sille väitteelle, että kyse olisi kielen luonnollisesta normista (Koltansaamen dokumentaatiohanke 2016: 25). Sen sijaan subjekti näyttäisi olevan useimmiten nominatiivissa, jolloin verbi taipuu tavalliseen tapaan. Feistin johtopäätös johtunee siitä, että suurin osa hänen tutkimusaineistostaan edustaa nimenomaan normitettua yleiskieltä.

Lopuksi

Vaikka Timothy Feistin kieliopissa on joitakin puutteita ja virheitä, se on laajuutensa ja perusteellisuutensa puolesta urauurtava teos. Sen erityinen ansio on koltansaamen monimutkaisen taivutusjärjestelmän ja morfofonologisten vaihteluiden esittäminen ensimmäistä kertaa eksplisiittisesti ja järjestelmällisesti. Kii-tämme tekijää suuresta ja tärkeästä työstä, joka on avannut koltansaamen tutkimuksen laajemmalle kansainväliselle yleisölle. Omasta kokemuksestamme tiedämme

myös, että teos on korvaamaton apu koltansaamen opinnoissa.

MARKUS JUUTINEN
etunimi.sukunimi@oulu.fi

MIIKA LEHTINEN
etunimi.sukunimi@student.oulu.fi

Lähteet

- FEIST, TIMOTHY 2010: *A grammar of Skolt Saami*. Julkaisematon väitöskirja. Manchester: University of Manchester. <https://www.escholar.manchester.ac.uk/api/datastream?publicationPid=uk-ac-man-scw:123128&datastreamId=FULL-TEXT.PDF>.
- Koltansaamen dokumentaatiohanke = JUUTINEN, MARKUS – KOPONEN, EINO – KOUKKARI, TUOMAS – MIES-TAMO, MATTI 2016. <http://www.giella.org/wp-content/uploads/2016/01/Koltansaamen-dokumentaatiohanke.pdf> (27.4.2017).
- KORHONEN, MIKKO – MOSNIKOFF, JOUNI – SAMMALLAHTI, PEKKA 1973: *Koltansaamen opas*. Castrenianumin toimitteita 4. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- LEHTINEN, MIIKA 2016: *Sää'mkiöl vuäddsää'nnjiärgg*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston Giellagas-instituutti.
- MCCRABBIE-UTASI, ZITA 1999: *Quantity in the Skolt Saami (Lappish) language. An acoustic analysis*. Uralic and Altaic Series 165. Bloomington, IN: Bloomington, Indiana University.
- MOSNIKOFF, SATU 1992: *Maaddârää'jji mainnâz*. Ohcejohka: Girjegiisá.
- MOSHNIKOFF, SATU – MOSNIKOFF, JOUNI – KOPONEN, EINO 2009: *Koltansaamen koulukielioppi. Sää'mkiöl kiöllvuä'ppes škou'li vääras*. Inari: Saamelaiskäräjät.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1998: *The Saami languages. An introduction*. Kárášjohka/Karasjok: Davvi Girji.

Kielen matka puheesta kirjoitukseen – miten ja miksi

Liisa Tiittula & Pirkko Nuolijärvi (toim.):
Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esit-
tämisen alueita, keinoja ja rajoja. Suoma-

laisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia
1424. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden
Seura 2016. 286 s. ISBN 978-952-222-735-5.

Puhuttu ja kirjoitettu kieli ovat erilaisia. Tämä kahtiajako on monelle itsestäänselvyys, ja se heijastuu stereotyyppiin käsityksiin puhekielen ja kirjakielen erillisistä, tarkkaan rajatuista käyttöyhteyksistä. Mutta kuten kieleen liittyvissä ilmiöissä yleensä, todellisuus on tässäkin monisyisempi. Vaikka puhuttu ja kirjoitettu kieli hyödyntävät erilaisia semioottisia kanavia, ne elävät usein myös rinnakkain ja limittäin: Tekstit kaikuvat puheissa, ja puhetta siirretään teksteiksi. Julkista puhetta kirjoitetaan ja korjaillaan yleensä useaan kertaan ennen sen esittämistä, kun taas keskustelupalstalle tai kännykkään lähetetty kirjoitus voi olla hyvinkin spontaanisti tuotettu ja viimeistelemätön. Tällaisissa puhutun ja kirjoitetun kielen leikkauspisteissä kielimuotojen tarkka kahtiajako hämärtyy ja esiin nousee semioottisen kanavan lisäksi monia muita tekijöitä, jotka vaikuttavat ihmisten tapoihin käyttää kieltä.

Liisa Tiittulan ja Pirkko Nuolijärven toimittamassa teoksessa tarkastellaan yhtä puhutun ja kirjoitetun kielen leikkauspistettä: niitä tilanteita, joissa puhetta siirretään kirjoitettuun muotoon. *Puheesta tekstiksi: Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja* esitte-

lee teoreettisen pohjustuksen jälkeen seitsemän lähestymistapaa aiheeseen. Onnistuneesti tutkimusta ja omakohtaista ammattikokemusta eri tavoin yhdistelevät artikkelit esittelevät toimintatapoja, joilla eri alojen toimijat siirtävät spontaania puhetta tekstiksi. Kokoelmassa on valaisevia artikkeleita journalistien, tutkijoiden, kirjailijoiden ja kirjallisuuden kääntäjien, ohjelmatekstittäjien ja kirjoitustulkkien työstä sekä sitä ohjaavista tavoitteista. Teoksessa tarkastellaan myös eduskunnan pöytäkirjatoimiston toimintaa sekä automaattisia puheentunnistimia, joilla on sekä samanlaisia että erilaisia haasteita puheen käsittelemisessä kuin ihmisillä. Teos etenee teoriaan ja tutkimuksen tekemiseen painottuvista artikkeleista yksittäisistä aloista kertoviin teksteihin.

Kuka siirtää puhetta tekstiksi, miten ja miksi

Artikkeleissa esitellään paitsi eri aloilla eriasteisesti vakiintuneita käytäntöjä myös niitä yhteiskunnallisia tarkoituspäitä, joita varten puhetta esitetään tekstimuodossa. Johanna Ruusuvuori ja Pirjo Nikander tarkastelevat asiaa tutkimuksen teon kannalta artikkelissaan ”Puheen litterointikäytännöistä eri tutkimustarkoituksiin”. He esittelevät haastattelussa tai spontaanissa vuorovaikutuksessa tuotetun puheen litterointitapoja laadullisessa sisällönanalyyysissa, diskurssianalyyysissa ja keskusteluanalyyysissa. Artikkelit on tiivis ja havainnollinen johdanto puhetta sisäl-